

ספרות עברית וכללית

לבתי ספר דתיים

הוראות לנבחן

א. משך הבחינה: שעותיים.

ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה ארבעה פרקים.

פרק ראשון	-	סיפורת (מעשה חכמים וסיפור קצר)	-	(20x1)	-	20 נקודות
פרק שני	-	יצירות מאת עגנון	-	(30x1)	-	30 נקודות
פרק שלישי	-	קריאה מונחית	-	(20x1)	-	20 נקודות
פרק רביעי	-	שירה (שירת ימי הביניים, שירת ביאליק, השירה העברית במאה ה-20)	-	(15x2)	-	30 נקודות
					-	סך הכול
					-	100 נקודות

ג. חומר עזר מותר בשימוש: רשימה מודפסת של היצירות שנלמדו בכיתה.

ד. הוראות מיוחדות: (1) חובה לצרף למחברת הבחינה את הרשימה המודפסת של היצירות שנלמדו בכיתה.
(2) אין לחזור ולהדגים בתשובות שונות על פי אותה יצירה.

כתוב במחברת הבחינה בלבד. רשום "טיוטה" בראש כל עמוד המשמש טיוטה.
כתובת טיוטה בדפים שאינם במחברת הבחינה עלולה לגרום לפסילת הבחינה.

ההנחיות בשאלון זה מנוסחות בלשון זכר ומכוונות לנבחנות ולנבחנים כאחד.

בהצלחה!

השאלות

פרק ראשון – סיפורת (מעשה חכמים וסיפור קצר) (20 נקודות)

ענה על אחת מן השאלות 1–3.

מעשה חכמים

1. קרא את מעשה החכמים על הלל הזקן שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

אָמְרוּ עָלָיו עַל הַלֵּל הַזָּקֵן, שֶׁבְּכָל יוֹם יוֹם הָיָה עוֹשֶׂה וּמַשְׁתַּכֵּר בְּטָרְפָּעִיק.
חָצִיו הָיָה נוֹתֵן לְשׁוֹמֵר בֵּית הַמִּדְרָשׁ וְחָצִיו לְפָרְנֶסְתּוֹ וּלְפָרְנֶסֶת אֲנָשֵׁי בֵּיתוֹ.
פַּעַם אָחַת לֹא מָצָא לְהַשְׁתַּכֵּר וְלֹא הִנִּיחוּ שׁוֹמֵר בֵּית הַמִּדְרָשׁ לְהַפְּנֵס;
עָלָה וְנִתְּלָה וַיֵּשֶׁב עַל פִּי אֲרֻבָּה, כַּדִּי שִׁישְׁמַע דְּבָרֵי אֱלֹהִים חַיִּים מִפִּי שְׁמַעְיָה וְאַבְטָלְיוֹן.
אָמְרוּ: אוֹתוֹ הַיּוֹם עָרַב שַׁבַּת הָיָה, וְתִקּוּפַת טַבַּת הַיִּתָּה, וַיֵּרֶד עָלָיו שֶׁלֶג מִן הַשָּׁמַיִם.
כְּשֶׁעָלָה עֲמוּד הַשָּׁחַר אָמַר לוֹ שְׁמַעְיָה לְאַבְטָלְיוֹן:
אַבְטָלְיוֹן אָחִי, בְּכָל יוֹם הַבַּיִת מְאִיר וְהַיּוֹם אָפֵל, שְׁמָא יוֹם מְעַנָּן הוּא?
הִצִּיצוּ עֵינֵיהֶן וַרְאוּ דָמוֹת אָדָם בְּאֲרֻבָּה.
עָלוּ וּמָצְאוּ עָלָיו רוֹם שְׁלֹשׁ אַמּוֹת שֶׁלֶג.
פָּרְקוּהוּ וְהִרְחִיצוּהוּ וְסָכוּהוּ וְהוֹשִׁיבוּהוּ כְּנֶגֶד הַמִּדְוָרָה.
אָמְרוּ: רָאוּי זֶה לְחַלֵּל עָלָיו אֶת הַשַּׁבָּת.

במעשי חכמים יש הן יסודות המיוחדים לעולמם של חכמי ישראל הן יסודות המשקפים רגשות וערכים אנושיים כלליים.

הסבר והדגם קביעה זו על פי מעשה החכמים על הלל הזקן.

סיפור קצר

2. כינורו של רוטשילד / אנטון צ'כוב

אפשר לאפיין דמות בסיפור באמצעות התנהגותה, מחשבותיה, שאיפותיה, יחסיה עם הזולת ותיאורי הסביבה שבה היא פועלת.

בחר בשלושה מן האמצעים מן הרשימה שלעיל, והסבר כיצד כל אחד מהם מאפיין את הדמות של יעקב בסיפור "כינורו של רוטשילד".

מעשה חכמים וסיפור קצר

3. מעשה החכמים על הלל הזקן; כינורו של רוטשילד / אנטון צ'כוב

יצירות ספרות עוסקות בנושאים הקשורים ליחסים בין אדם לחברו ולשאלות שבין אדם לעצמו.

הסבר והדגם כיצד נושאים אלה באים לידי ביטוי בסיפור "כינורו של רוטשילד" או במעשה החכמים על הלל הזקן.

פרק שני – יצירות מאת עגנון (30 נקודות)

ענה על אחת מן השאלות 4–9.

תהלה

4. בנובלה "תהלה" אירועים מן העבר משפיעים על ההתמודדות של תהילה עם ההווה שבו היא נתונה.

הסבר והדגם קביעה זו.

5. ענה על שני הסעיפים א–ב.

א. דמויות בנובלה מוצגות מכמה נקודות מבט. לדוגמה: תהילה רואה את הרבנית באופן שונה מן המספר.

תאר את הרבנית מנקודת המבט של תהילה ומנקודת המבט של המספר. (10 נקודות)

ב. הסבר מה תורם השימוש בנקודות המבט השונות לבניית המשמעות של הנובלה. (20 נקודות)

והיה העקוב למישור

6. לפעמים שם היצירה רומז על המתרחש בה, ולפעמים השם דווקא מנוגד למתרחש ביצירה.

איזה מבין חלקי הקביעה הזאת מתאים יותר לנובלה "והיה העקוב למישור"? הסבר והדגם את דבריך.

בסס את הסברך על התפתחות העלילה ועל הדמויות המרכזיות ביצירה.

7. ענה על שני הסעיפים א–ב.

א. תאר בקצרה שניים מן הסיפורים החסידיים המשולבים בעלילת הנובלה, והסבר את הרעיון המרכזי

בכל אחד מהם. (10 נקודות)

ב. הסבר את הקשר בין הסיפורים החסידיים שתיארת בסעיף א, ובין קורותיהם של מנשה חיים וקריינדל טשארני.

(20 נקודות)

סיפור פשוט

8. הדמויות המרכזיות ברומאן "סיפור פשוט" מעוררות בקוראים רגשות של חמלה ואהדה, אך גם הסתייגות מבחירותיהן וביקורת על התנהגותן.
הסבר והדגם את שני החלקים של קביעה זו על פי שתיים מן הדמויות ברומאן.
9. לפניך קטע מן הנובלה "סיפור פשוט" שבו מתוארת ההתמודדות של הירשל עם העזיבה של בלומה את בית הורביץ.
קרא את הקטע, וענה על שני הסעיפים א–ב שאחריו.
- "סוף סוף נתפקחו עיניו של הירשל וראה מה שלא ראה תחילה. ועדיין היה הירשל משעשע עצמו במיני דמיונות. מעשה מרת מזל שהלכה אחר המורה של אימה ונישאה לו נתן מעין זיו רומנטי על אותו בית שבלומה דרה בו. יש שהירשל היה מצייר לעצמו שהיא [בלומה] ומרת מזל משיחות זו עם זו, זו מספרת מה שעשתה עד שזכתה ונישאה לעקביה מזל וזו מספרת לה ענייניה עם הירשל, אינן פורשות זו מזו עד שבלומה יודעת שהכול בידי האישה. וכבר היה הירשל מצפה שבלומה תעשה מעשה".
- א. מה אפשר ללמוד מקטע זה על ההתמודדות של הירשל עם קונפליקטים? הסבר והדגם את דבריך.
(10 נקודות)
- ב. הבא מן הרומאן שתי דוגמאות נוספות להתמודדות של הירשל עם בעיות, והסבר אותן. (20 נקודות)

פרק שלישי – קריאה מונחית (20 נקודות)

ענה על אחת מן השאלות 10–13.

10. מישהו לרוץ אתו / דויד גרוסמן; בואי הרוח / חיים סבתו; אל תיגע בזמיר / נל הרפר לי

ענה על שני הסעיפים א–ב.

א. מה הם לדעתך הרעיונות המרכזיים בספר הקריאה המונחית שלמדת ("מישהו לרוץ אתו" או "בואי הרוח" או

"אל תיגע בזמיר")? הסבר והדגם את דבריך. (12 נקודות)

ב. האם הרעיונות שכתבת עליהם בסעיף א רלוונטיים גם לחיינו? נמק את דבריך. (8 נקודות)

11. מישהו לרוץ אתו / דויד גרוסמן

אירועים קשים מחשלים את האדם, מחזקים אותו ומעצבים את אישיותו.

האם קביעה זו מתאימה לעלילת הספר "מישהו לרוץ אתו"? נמק והדגם את דבריך.

12. בואי הרוח / חיים סבתו

תאר שני סמלים ו/או מוטיבים בספר "בואי הרוח", והסבר את תרומתם לבניית המשמעות של היצירה.

13. אל תיגע בזמיר / נל הרפר לי

תאר שתיים מדמויות המשנה האלה: קלפורניה, הדודה אלכסנדרה, דיל. הסבר את התפקיד של כל אחת מהן בתהליך

ההתבגרות של סקאוט ושל ג'ם.

פרק רביעי — שירה (שירת ימי הביניים, שירת ביאליק, השירה העברית במאה ה־20) (30 נקודות)

שים לב: בפרק זה (שאלות 14–21) עליך לענות על שתי שאלות:
על שאלה אחת משירת ימי הביניים או משירת ביאליק (שאלות 14–16) ועל שאלה אחת מן השירה העברית במאה ה־20 (שאלות 17–21).
(לכל שאלה – 15 נקודות; סך הכול – 30 נקודות)

שירת ימי הביניים, שירת ביאליק

ענה על אחת מן השאלות 14–16.

שירת ימי הביניים

14. קרא את השיר שלפניך, וענה על שני הסעיפים א–ב שאחריו.

הבא מבול / יהודה הלוי

הבא מבול וְשֵׁם תִּבֵּל חֲרָבָה? / וְאֵין לְרֹאוֹת פָּנֵי אֶרֶץ חֲרָבָה,
וְאֵין אָדָם וְאֵין חַיָּה וְאֵין עוֹף – / הֶסֶף הַכֹּל וְשָׁכְבוּ מַעֲצָבָה?
וּבְרֹאוֹת הַר וְשׁוֹחָה לִי מְנוּחָה, / וְאֶרֶץ הָעֲרָבָה לִי עֲרָבָה.
וְאֲשָׁגִיחַ לְכָל עֶבֶר – וְאֵין כָּל, / אֲבָל מִיָּם וְשָׁמַיִם וְתִבְהָה,
וְלוֹיֵתָן בְּהִרְתִּיחוֹ מְצוּלָה, / וְאַחֲשֵׁב כִּי תִהְיוּ יַחֲשֵׁב לְשׁוֹיָהּ.
וְלֵב הָיִם יִכְחֹשׁ בְּאַנְיָה, / כִּי אֵלּוּ הֵיא הַיָּם וְגִנְבָה!
וְיָזַעַף – וְנִפְשִׁי תַעֲלֹז, כִּי / אֵלֵּי מִקְדָּשׁ אֱלֹהֶיךָ חֲרָבָה.

א. תאר את האווירה בבתים 1–6 בשיר, והסבר את התרומה של שניים מן הארמזים בבתים האלה ליצירת אווירה זו.
(9 נקודות)

ב. הסבר את התרומה של הבית האחרון בשיר לעיצוב הרעיון המרכזי של השיר. (6 נקודות)

15. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

שחי לאל / שלמה אבן־גבירול

שְׁחִי לָאֵל, יְחִידָה הַחֲכָמָה, / וְרוֹצִי לַעֲבֹד אוֹתוֹ בְּאִמָּה.
לְעוֹלָמָךְ פָּנֵי לֵילֶךְ וְיוֹמָךְ, / וְלָמָּה תִרְדָּפִי הֶבֶל וְלָמָּה?
מְשׁוּלָה אַתְּ בְּחִיתֶךָ לָאֵל חִי, / אֲשֶׁר נַעֲלָם כְּמוֹ אֶתְּ נַעֲלָמָה.
הֲלֹא אִם יוֹצֵרְךָ טָהוֹר וְנָקִי – / דְּעִי כִּי כֵן טָהוֹרָה אַתְּ וְתָמָה.
חֲסִין יִשָּׂא שְׁחָקִים עַל זְרוּעוֹ – / כְּמוֹ תִשְׁאִי גִוְיָה נֶאֱלָמָה.
זְמִירוֹת קִדְמִי, נִפְשִׁי, לְצוּרְךָ / אֲשֶׁר לֹא שָׁם דְּמוּתְךָ בְּאֲדָמָה.
קִרְבִּי, בְּרִכּוֹ תָמִיד לְצוּרְכֶם / אֲשֶׁר לְשִׁמּוֹ תִהְלֵל כָּל נִשְׁמָה!

הסבר והדגם כיצד באה לידי ביטוי בשיר זה שאיפתו של הדובר להתקרב לבוראו. בתשובתך הצג גם שניים מן

האמצעים האומנותיים המעצבים שאיפה זו.

שירת ביאליק

16. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריך.

הכניסיני תחת כנפך / חיים נחמן ביאליק

הכניסיני תחת כנפך,
והיי לי אם ואחות,
ויהי חיקך מקלט ראשי,
קונתפלותי הנדחות.

ובעת רחמים, בין השמשות,
שחי ואגל לך סוד יסורי:
אומרים, יש בעולם נעורים –
היכן נעורי?

ועוד רז אחד לך אתודה:
נפשי נשרפה בלהבה;
אומרים, אהבה יש בעולם –
מהזאת אהבה?

הכוכבים רמו אותי,
היה חלום – אך גם הוא עבר;
עתה אין לי כלום בעולם –
אין לי דבר.

הכניסיני תחת כנפך,
והיי לי אם ואחות,
ויהי חיקך מקלט ראשי,
קונתפלותי הנדחות.

הסבר והדגם כיצד הדובר בשיר מביע את האכזבה שלו.
בתשובתך הצג גם שני אמצעים אומנותיים התורמים לביטוי האכזבה.

השירה העברית במאה ה־20

ענה על אחת מן השאלות 17–21.

אדם מול בוראו

17. ענה על שני הסעיפים א–ב.

א. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

יושבֵי בֵיתָךְ / איתמר יעוז־קסט

בְּתוֹךְ בֵּיתְךָ
רָצִיתִי לְשֹׁבֵת,
אֶךְ בֵּיתְךָ יוֹשֵׁב בְּתוֹכִי,

וְאוֹלָם
אֲנִי רַק כָּעֵת הַגָּעֵתִי
לְעֵת כִּי סוֹגְרִים כָּבֵר אֶת הַשָּׁעַר
כְּמַעֲשֵׂה לְוִיִּים בִּמְיָקָדֶם
כֹּתֵם קֶרֶבָן הַמִּנְחָה,

וְכָעֵת
אֵינֶנִּי יוֹדֵעַ
מָה עָלַי לְבַקֵּשׁ?

אִם כֵּן,
מָה לִּי אֲבִקֵּשׁ
בְּשַׁעַת בִּין־עֶרְבִים זֶה
לְבַד מִמַּחְשְׁבוֹת עַל־אֻדוּתֶיךָ,

בְּעוֹד צֶלֶךְ
כְּרוֹךְ עַל יַד־יְמִינִי
וּמִטְלִיטל בְּתוֹכִי בֵּית: בְּלִי קִירוֹת, בְּלִי חִלּוֹנוֹת וְדָלָת.

כיצד מאופיין הקשר בין האדם לבוראו בשיר "יושבי ביתך"? הסבר והדגם את דבריך. (9 נקודות)

ב. הסבר כיצד הרצון של הדוברת להתקרב לבוראה בא לידי ביטוי בשיר "נסוגה אל חצרות קדשך" מאת טניה הדר.

(6 נקודות)

שירים בצל השואה

18. ענה על שני הסעיפים א–ב.

א. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

היער השחור או לאן נעלמו הילדים / אסתר אטינגר

היער השחור הוא ירק
עציו זקופים, ישרים כסרגלים
חפים מרבב.
לעתים אפטר לשמע אותם מרננים.

היער השחור הוא ירק מבחוץ
ושחור מבפנים.
מרבב קסמים,
פרות אדמים, פטריות,
אגדות, גמדים, מכשפות, פיות.
ילד וילדה תועים בתוכו.

היער השחור מסתיר
יותר ממה שהוא מגלה,
הן זה טיבו של יער,
מכסה לרעים ולטובים
והיא תהלתו –
ילד וילדה תועים בתוכו.

בחלפי על פניו, בין עציו הזקופים, הרמים
המרעישים בנימוס, אני שואלת לאן נעלמו
הילדים
והאם הפכו עורם חיתו יער?
ומי הוא זה שהסתתר בין הענפים
חופר מחלה בינות שרשים ושרכים
אוהז לב מפרפר, מקשיב
אל היורים.

השיר מגולל מעין אגדה.

תאר אגדה זו, והסבר את התרומה שלה לבניית המשמעות של השיר. (9 נקודות)

ב. הצג אחד מצפני השואה המופיעים בשיר "שתיקות" מאת איתמר יעוז-קסט, והסבר את תפקידו בבניית המשמעות

של השיר. (6 נקודות)

זוגיות

19. ענה על שני הסעיפים א–ב.

א. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

כָּאֲשֶׁר הָיִיתָ פֹּה / זלדה

כָּאֲשֶׁר הָיִיתָ פֹּה
וּמִבְּטֶדֶד הַחוּם מִגֵּן עָלִי
וּמִחֻשְׁבוֹתֵינוּ נִזְעָנוֹת
פֶּתַע
כָּנֹף אֶל כָּנֹף.

כָּאֲשֶׁר הָיִיתָ עִמָּדִי
בְּתוֹךְ הַדְּבָרִים הַחוֹלְפִים
הָיוּ הַקִּירוֹת בְּגִיבַיִת קְשִׁישִׁים
שֶׁסָּפְרוּ מַעֲשִׂיּוֹת עֲתִיקוֹת
בְּעָרֵב
כָּאֲשֶׁר שָׁתִינוּ יָתָה.

עֲכָשׁוּ הַקִּירוֹת אֵינָם מְחֹסָה
הֵם הִסְתַּגְּרוּ בְּשִׁתְּקָנָם
וְלֹא יִשְׁגִּיחוּ בְּנִפְלִי
עֲכָשׁוּ הַקִּירוֹת סִיד וּמָלֵט
יְסוֹד זָר
חֶמֶר לֹא עוֹנָה כְּמוֹת.

כיצד באה לידי ביטוי חוויית הגעגועים בשיר? הסבר והדגם את דבריך.

בתשובתך הצג אמצעי אומנותי אחד המסייע לעיצוב חוויה זו. (9 נקודות)

ב. מה הם הרגשות שהדוברת מבטאת בשיר "פגישה, חצי פגישה" מאת רחל? הסבר את דבריך. (6 נקודות)

אדם וזהותו

20. ענה על שני הסעיפים א–ב.

א. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

רק על עצמי / רחל

רק על עצמי לספר ידעתי.
צר עולמי כעולם נמלה,
גם משואי עמסתי כמוה,
רב וכבד מכתפי הדלה.

גם את דרכי – כדרכה אל צמרת –
דרך מכאוב ודרך עמל,
יד ענקים זדונה ובוטחת,
יד מתבדחת שמה לאל.

כל ארחותי הלזי והדמיע
פחד טמיר מיד ענקים.
למה קראתם לי, חופי הפלא?
למה כזבתם, אורות רחוקים?

המשא והמסע – כיצד הם משקפים את עולמה של הדוברת בשיר? הסבר והדגם את דבריך. (9 נקודות)

ב. בבית השלישי בשיר "ארן" מאת לאה גולדברג הדוברת אומרת "אולי רק צפרי מסע יודעות...".

הסבר מה מייצגות ציפורי המסע בשיר זה. (6 נקודות)

במשפחה

21. ענה על שני הסעיפים א–ב.

א. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

נסח / בן ציון תומר

בית 1 אבי בָּאֵבֶן אֶת חֲיִיו חָקַק.

אֲנִי בָרוּחַ.

אֲבִי רָהֵט בֵּיתוֹ בְּצַבֵּעַ חֶם וְחוּם וּבְמוֹצָק,

אֲנִי בְּצַבֵּעַ כְּפוֹר וּבְרֵהִיטִי נוֹצָה קָלִים מְרוּחַ.

בית 2 אֲבִי נָשַׁם עִם אֱלֹהִיו,

אֲנִי עִם עֵיט.

אֲבִי צִמַּח מְרוּחוֹ בְּיָדֵי

אֲנִי אֶפְלוּ לֹא מִבֵּית.

בית 3 אֲבִי שָׁתַק. לְבוּ הָלֵם.

אֲנִי הוֹלֵם. לְפִי שׁוֹתֵק.

בית 4 אֲבִי כָּבַד מֵת. מְקַדָּשׁ מְעֵט לוֹ: אֵבֶן.

אֲנִי עוֹד חַי וּמְקַדָּשִׁי בָרוּחַ.

מָה יִשְׁרָד עֵת אֶסְעֵר כֶּתֶבְךָ?

בְּנִי אֶת שְׁמִי לֹא יַחְקֵק עַל לִוְחִי.

קשרים בין הדורות מתאפיינים לעיתים בקרבה ובהמשכיות ולעיתים בריחוק, במרד ובניתוק.

מה מאפיין את הקשרים המתוארים בשיר "נסח"? הסבר והדגם דרך עיצוב אחת המסייעת לבטא את אחד מן הקשרים האלה.

(9 נקודות)

ב. איזה קשר בין הדורות מתואר בשיר "וידוי הגדול" מאת אמנון שמוש? הסבר את דבריך. (6 נקודות)

בהצלחה!